

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

XVI. évfolyam 2–3. szám Közgyűjteményekben ingyenes 2013. július

A „jókedv rendje”

100 évesek a magyar szaléziak

A Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumában január 26-án nyílt meg A jókedv rendje – Szaléziak című kiállítás, amely a rend történetének elmúlt száz évét dolgozza fel. Az idén centenáriumát ünneplő magyarországi szalézi közösség tartományi archívumából és a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből, valamint Mindszenty József hercegprímás

más emlékét gondozó Alapítvány anyagából épült fel a tárlat melynek kurátora B. Varga Judit történész-muzeológus volt.

A Szalézi rend a világ második legnagyobb szerzetesrendje. 1859-ben egy torinói áldozópap, Don Bosco alapította a szegény sorsú, árva vagy félárva fiatalok nevelésére. Bosco Szent János (Folytatása a 2. oldalon.)

Márkus Emília, Budapest polgára

A Hűvösvölgyi úti villa lakója

Stróbl Alajos Márkus Emíliával és mellszobrával 1896-ban (Fotók: OSZK Színháztörténeti Tára)

Múlt korunk egyik legnagyobb színésznője (s ebben a szócikkben mindkét tag egyaránt hangsúlyos!) akkor érkezett a frissen egyesített fővárosba, amikor a polgárvárosok közös fejlődése, a modern polgári életformák és környezet kiépü-

lése nagy lendülettel épp megindult, röpké néhány évtized alatt létrehozva Közép-Európa leggyorsabban fejlődő-táguló metropoliszát. Ez a város azonban, a Pest-Budából Budapestté érett nagyváros mindmáig (Folytatása a 3. oldalon.)

A centenáriumi kiállítás egyik sarka

A Ráday Könyvtár jubileumai

Alapítójára, megnyitására és igazgatójára emlékezhetünk

A Ráday Könyvtár 2013-ban hármas évfordulót ünnepel: 300 éve született Ráday Gedeon (1713–1792) a könyvtár felvirágoztatója; 100 évvel ezelőtt, 1913. február 1-jén nyílt meg a Ráday Könyvtár a mai helyén, a ferencvárosi Ráday utcában; 100 éve született Benda Kálmán (1913–1994) egykori igazgatója.

Ráday Gedeon édesapja, a könyvtáralapító Ráday Pál, II. Rákóczi Ferenc diplomatája, titkos kancelláriájá-

nak vezetője, majd a szabadságharc bukása után a hazai protestánsok vezéralakja volt. Gedeon fiát a pozsonyi evangélikus líceumban taníttatta Bél Mátyásnál, a kor modern pedagógusánál. 1731–33 között a magyar nemesi hagyományoknak megfelelően jogi és teológiai tanulmányokat folytatott Frankfurt am Odera, később Berlin egyetemén. Az odera-frankfurti egyetemen a diákok kálvinista szemléletben nevelkedtek.

A tantárgyak, amelyeket hallgatott a felvilágosodás irányába mutattak. Egyházi történelem helyett inkább világi- és politikatörténelmet, a teológia mellett jogot hallgatott. Költőpénze nagy részét könyvvásárlásokra fordította, majd apja halálhírére hazajött.

Tanulmányai során, hasonlóan apjához, széleskörű műveltségre tett szert és tág érdeklődési kör alakult ki benne. Ez később lett jelentős a könyvgyűjtés szem-

Ráday Gedeon

pontjából. A magyar területeken kívül Bécs lett a legnagyobb könyvbeszerző helye. Ágensei révén a kor legmodernebb magyar és idegen (Folytatása a 2. oldalon.)

A Ráday Könyvtár jubileumai

Alapítójára, megnyitására és igazgatójára emlékezhetünk

● folytatás az első oldalról

nyelvű könyvtárával rendelkezett. Hazatérése után Pécelen telepedett le, hamar bekapcsolódott a magyarországi közéletbe apja nyomdokait követve. Könyvtára, valamint nagy olvasottsága korán tekintélyt szerzett neki.

Az 1780-as évekre Ráday körül valóságos irodalmi műhely alakult ki. Ehhez hozzájárult jelentős irodalmi munkássága, a nyugat-európai és antik versformák átültetése a magyar nyelvbe, az európai színvonalú modern magyar verselés megteremtése. Továbbá az, hogy a könyvtárat mások is használhatták – pl. Kazinczy Ferenc –, de Pécel földrajzi tekintetben központi elhelyezkedése is szerepet játszhatott ebben.

Ráday Gedeon halála után a könyvtár lassú hanyatlásnak indult, egy évszázad sem telt el, amikor eladásra került. 1861-ben, Török Pál pesti református püspök javaslatára, országos gyűjtés nyomán sikerült megvásárolni, így került a Dunamelléki Református Egyházkerület tulajdonába.

Hányattatása azonban még nem ért véget, évtizedekig beládázva várta jobb sorsát. Az 1900-as évek elején a református egyház előjárói bizottságot hoztak létre „a Ráday Könyvtár használhatóvá tétele ügyében”. Ebben az időben megvásárolták a mai Ráday utca 28. szám alatti épületet, melynek földszintjén 1913. február 1-én megnyílt a könyvtár a nagyközönség számára.

A könyvtár második virágkorát dr. Benda Kálmán Széchenyi-díjas történész, levéltáros, akadémikus igazgatása alatt érte meg az 1980-as években. Egységes intézményben gondolkodott, amit megvalósított Ráday Gyűjtemény néven, a könyvtár, levéltár, kéziratár, egyházművészeti- és Biblia Múzeum létrehozásával. Kora szellemi elitjét aktivizálta egyháztörténeti estek szervezésével és kiadványok megjelentetésével.

Nemzetközi hírnű tudós volt, műveinek se szeri se száma, latinról folyékonyan fordított, németül, franciául diktálta az előadásait, de ugyanolyan odaadással írta kis tanulmányait, cikkeit a legféltreesebb vidékek helyi

A Ráday Könyvtár műemlék könyvtára az alapító Ráday Pál és felesége, Kajali Klára portréjával, közepén az eredeti könyves szekrénnel (Fotó: Ráday Könyvtár)

múzeumai, sőt községi kiadványai számára. Szívügye volt a helytörténet, vallotta, hogy: „Az országot, amelyben élünk, ugyanúgy ismerünk kell, mint az országokat, amelyekbe kijárunk – vagy akarunk kijárni”

Méltó emlékezésnek a gyűjtemény vezetése konferenciát szervez 2013 októberében a felújított és megszüpült műemlékkönyvtár és Biblia Múzeum termeiben.

Kovácsné Pázmándi Ágnes

A szalézi csoda Óbudán

A Don Bosco Szalézi Társasága és az Óbudai Múzeum május 3-án nyitotta meg az Óbudai Múzeumban az Utolsóból lesznek az első című centenáriumi kiállítást

A vendégeket P. Ábrahám Béla SBD tartományfőnök és Népessy Noémi, a múzeum igazgatója köszöntötte. A kiállítást Bús Balázs, Óbuda-Békásmegyer polgármestere nyitotta meg.

A vándorkiállítás a szaléziak magyarországi letelepedésének századik évfordulója alkalmából került megrendezésre – a 19. század csodatevőjének nevezett Don Bosco (Bosco atya) által alapított szalézi rend ésszerűsége és hitre épülő ifjúságsegítő, nevelő munkáját mutatta be.

A „jókedv rendje”

100 évesek a magyar szaléziak

● folytatás az első oldalról

napjainkban a katolikus kiadók és az ipari tanulók védőszentje. Ma 132 országban több mint 15 ezer szalézi szerzetes munkálkodik.

Budapesttől mintegy ötven kilométerre, Péliföld-szentkeresztben, az egykori hercegprímási birtokon telepedtek meg az első szaléziak 1913. november 6-án. Az olaszországi Cavagliából, az

ottani magyar szalézi intézetből érkeztek. Nem sokkal később jött utánuk az első magyar szalézi szerzetes, Zafféry Károly. A kiállítás egyik fontos tárgya ebből a templomból származó, közel egy méteres aranyozott monstrancia (úrmutató), Budapesten Óbudán és Újpesten volt legjelentősebb a tevékenységük.

A március végéig látogatható kiállítás külön részben

A tárlatvezető B. Varga Judit volt a kiállítás kurátora

emlékezett meg Sándor István újpesti szalézi szerzetesről – a budapesti Clariseum ne-

vű szalézi intézetben nevelte a fiúkat, 1953. június 8-án végezték ki –, bemutatva a diktatúra egyházüldözésének és a szerzetesrendek feloszlásának szomorú időszakát.

Magyarországon ma nyolc településen működik oratórium, Budapesten kettő, ahol a vidám légkört a szalézi szerzeteseken kívül a fiatal animátorok biztosítják. Ők a leghitelesebb példaként szolgálnak saját kortársaiknak: együtt játszanak, kirándulnak, énekelnek és tanulnak velük.

Forrás: www.btm.hu

Márkus Emília, Budapest polgára

A Hűvösvölgyi úti villa lakója

● folytatás az első oldalról

erős egységet és erős lokális sajátosságokat mutat egyidejűleg. Amint lakóinak patrióta életformái és életképei

Színházi plakát (1915)

is teljes változatossággal mutattak példát korról korra az ország és a régió többi városának.

Egy sztár, egy nagyvilági kulturális életformát élő színésznő maga is tudatos meghatározója lehet a korszerű városi létformáknak. Márkus Emília ennek a szerepének is méltón megfelelt, amint sok-sok más rolléjának is a színházak és az élet színpadain.

Márkus Emma 1860-ban Szombathelyen született. Hétközműves polgárcsaládjában onnan jutott-emelkedett a kiegyezés utáni kormányban igazságügy-miniszter rokonuk, Horvát Boldizsár patronálásával Budapestre. A

meglepően öntudatos és háttározott gyermeklány, a színésznőnek készülő Emma 1874-ben (14 esztendősen!) megkezdte tanulmányait és szerepléseit a Nemzeti Színháznak az 1837-ben a középkori városfalon kívülre emelt épületében.

József bátyja, aki várospolitikusként pályát kezdvén 1896-tól tíz évig volt Budapest főpolgármestere, meghatározó szerepet vitt a főváros századfordulós virágzásában.

Emma első házasságában, ami 1882-től férje, Pulszky Károly műtörténész-múzeumigazgató alaptalan meghurcoltatása miatti öngyilkosságával, 1899-ben ért véget, a közönségtől és a művészvilágtól rajongott művésznő a képzőművészet legnagyobb műveivel körülvéve élte a magas körök elit polgári életét.

Második férjével, Párdány Oszkár kormánytanácsossal előbb, 1903-tól a Nemzeti Színház bérházában vásároltak lakást, majd a színház bezárása – a kiskörúti keresztelődéstől a Nagykörút és a Kerepesi (ma Rákóczi) út csomópontjában álló Népszínház épületébe költözése – és lebontása után, 1912-ben a Hűvösvölgyben Janszky Béla és Szivessy Tibor műépítészekkel építtettek neoreneszánsz-eklektikus villát.

Az új évszázad elején azonban a városközponttól távol elő területre csak nehezen lehetett kijutni a színelőadások végzetével, éjszaka, így a Várban, a Bécsi kapunál is vettek egy házat.

A Hűvösvölgyi úton álló villába azután már saját automobilon könnyebben kijutottak a családtagok, az időközben felnőtt, s külföldre került két lánya után a színésznő és férje nevelő-nagyszülői szerepbe került, amint a nyugdíjas-korhoz közeledő Márkus Emília Romola lányának és Václav Nyizinszki-jnek másodszületőjét, Tamarát magukhoz vették.

A család 1912-től a zsidó származású férj elvesztését hozó háborún át Márkus Emília 90. évében, 1949-ben bekövetkezett haláláig

Az ünnepelt színésznő 1908-ban

élt a Hűvösvölgyi úton.

A tinédzserből „szőke csoda”, fölülmúlhatatlan széccsessziós nőideál, érett asszony és idős hölgy, majd matróna is lett. Többszörös feleség, családanya, nagymama. Társasági dáma, üzletasszony. Sokszorosan kitüntetett és

méltatott, szeretett és végtelesen tisztelt alakja a színház-történet, a kultúra évtizedeinek. A színpadi kulisszák esti fényéből kilépve a nagypolgári főváros színpalái között élte gazdag életét.

Színészi, társadalmi és női pályáival, öntudata, erős tartása, szerepeinek mindenkor maradéktalan és csodálatra méltó betöltése példa lehet mindenkinek. Emlékezzünk Márkus Emíliára, keressük nyomait városunkban és kultúránkban, hisz mai kortársaink közül őt már aligha láthatta bárki is.

Sirató Ildikó

Hűvösvölgyi úti villájának földszinti részlete (Fotó: Vargáné Szigethy Mónika)

gokra támaszkodva hozza emberközelségbe az akkor még önálló település hét évének történetét, eseményeit, jelentősebb személyiségeit, ünnepnapjait, gazdasági, társadalmi, kulturális és sport életét. Olvasmányos, érdekes – egyetlen nagyon halk megjegyzésünk lehetne: a kötetben lektor nincs feltüntetve.

Az ismeretterjesztést szolgáló, de lábjegyzetekkel, a felhasznált irodalom mutatójával, képjegyzékkel, tárgy- és névmutatóval egyaránt ellátott kis könyvünk a szakmai elvárásoknak is megfelelő – egyfajta követendő minta lehet más kerületek helytörténeti kiadványai számára.

g.t.

Nagy-tétény a '30-as években

A Nagy-tétényi Polgári Kör és a Nagy-tétényi Ember és Érdekvédő Egyesület kiadványaként jelent meg Dindi Istvánnak a Nagy-tétény az 1930-as

években – Helytörténeti Krónika évről-évre címet viselő kötete.

A logikusan szerkesztett és illusztrált, kétszínnyomású, 84 oldalas könyv az 1933 és 1939 között kiadott Nagy-tétényi Újságban közölt anya-

A ferencvárosi húsipar híressége

Brauch Ferenc (1868–1955)

1897 februárjában, amikor a Központi Vásárcsarnok megnyílt Ferencvárosban, az első bérlők közé tartozott egy bizonyos Brauch Ferenc, aki a későbbiekben a főváros egyik legjelentősebb húsforgalmazójaként vált ismertté és méltán népszerűvé. De vajon honnan indult ez a maga nemében páratlan sikertörténet?

A Mester utca 3. szám alatt működő hentesüzletben kezdett dolgozni, de nem maradt itt sokáig, hiszen célja egy önálló üzlet és húsüzem megteremtése volt. Ezt az 1890-es évek közepére sikerült megvalósítania, a Conti utcában kolbászt állított elő.

1897-re már olyan helyzetben volt, hogy a megnyíló

ca 29. szám alatti házat vette meg, és itt rendezte be üzemét. Az ünnepélyes megnyitóra októberben került sor, a több mint 2000 (!) meghívott vendégnek Brauch Ferenc a maga által készített kolbással, szalámmal kedveskedett.

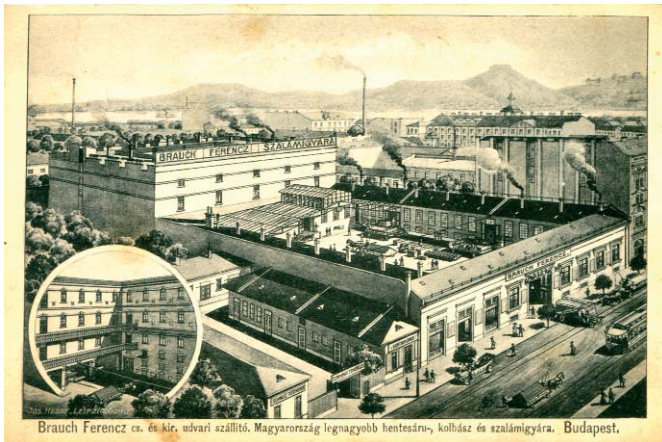
Vállalkozása egyre inkább bővült, a Mester utcain kívül még kilenc üzlete nyílt Budapest szerte. Volt üzlete a Központi Vásárcsarnokban, a Rákóczi téri csarnokban, a Nagyvárad téren, de a legismertebb és legpatinásabb boltját az egykori Nádor szálló földszintjén alakította ki. A falakat limoge-i csempével díszítették, ezeken a húsfeldolgozáshoz kapcsolódó ábrázolásokat,

Kevesen tudják, hogy Brauch Ferencet szoros rokoni szálak fűzték Lehár Ferenchez.

Az államosításakor nemcsak boltjait vették el tőle, hanem a kitelepítettek szomorú sorsa várt rá. Feleségével Gödre került, ahol 1955-ben elhunyt.

Az egykori Brauch-féle hentesbolt hálózatból mára csupán néhány érdekesség maradt. A Fővám téren található egykori Nádor szállóban, a bolt helyén egy gyorsétterem működik. Aki felkeresi, a falakon még láthat a díszcsempékből néhá-

A képeslapon Brauch Ferenc szalámi gyára (Fotók: Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény)

Az 1868-ban Révkomáromban született, majd öt évvel később családjával Budapestre költözött, ahol tanulmányai végeztével először édesapja húsüzletében kezdett dolgozni. Annak érdekében, hogy ismereteit tovább bővítsse, külföldi tanulmányútra indult. Németország számos nagyvárosában megfordult, majd 1886-ban hazatérve hamarosan ismét munkába állt.

Vásárcsarnokban, a főbejáráshoz közel bérelhetett magának elárúsító helyet. Időközben már gyára továbbfejlesztésére is futotta, a kolbász mellett téliszalámit is gyártott. 1898-tól egy sertéshizlaldát és sertésvágó üzemet is működtetett, ahol naponként 200 sertést vágta le.

1903 áprilisában, éppen 100 évvel ezelőtt, a Ferencvárost választotta vállalkozása központjává. A Mester ut-

A Brauch-féle hentesbolt hálózat egyike

és gyönyörű virágmintákat lehetett látni.

A bolthálózat tulajdonosa a hét minden napján kora reggel felkereste az egyes üzleteket, megtekintette az árukészletet, meghallgatta a boltok vezetőinek beszámolóját. Erről a szokásáról idős korában sem volt hajlandó lemondani – úgy vélte, hogy a beosztottaival való közvetlen kapcsolattartás elengedhetetlen feltétele a sikeres üzletmenetnek.

A Mester utcai központ már jó ideje egy étkeztetési cég főhadiszállása. Az ott működő hentesbolt azonban még mindig üzemel, sőt, Budapesten egyedülálló módon, a 110 éves berendezés és a belső csempéborítás szinte változatlanul megmaradt.

Örülhetünk, hogy a századforduló húsiparának ez a kis darabja még mindig itt van velünk.

Gönczi Ambrus

Kommunizmus Áldozatainak Emléknapja

A sok helyszínen tartott fővárosi kegyeleti rendezvények közül egy V. kerületire hívnánk fel a figyelmet. A GULAG-okban Elpusztultak Emlékének Megörökítésére Alapítvány a Honvéd téri Gulag Rabok Emlékműnél február 23-án tartott megemlékezésén *Lezsák Sándor*, az Országgyűlés alelnöke idézte fel a kommunista diktatúrák áldozatainak, a néhai Szovjetunióban kivégzetteknek, az ottani és hazai munkatáborokban elpusztultaknak emlékét.

A budapesti villamasközlekedés kezdete

A jeles nap országos jelentőségű volt

A nagykorúti próbavillamos az Oktogonnál (Fotók: Műszaki és Közlekedési Múzeum)

1887. november 28-a jeles napként vonult be fővárosunk történetébe és országos jelentősége is elvitathatatlan: megindult az első hazai elektromos közúti vasút.

Egy és negyed százada a kortársak addig ismeretlen jelenséggel szembesülhettek, a kis zöld színű, Nyugati pályaudvar és Király utca között 1 méteres nyomtávolságú pályán közlekedő két motor- és egy pótkocsit nem húzta semmi, sem ló, sem gőzmozdony, csupán vezetőjének karmozdulata hozta mozgásba az egész szerkezetet. Az utasszállító eszköz elektromos árammal való ellátását a pályaudvar előtt felállított színben lévő áramfejlesztő telep két dinamója biztosította, ezeket két, egyenként 11,8 kW teljesítményű gőzlokomobil hajtotta. A villamoskocsi pályája két ikersínből állt,

egyik alatt egy betoncsatorna húzódott, melyben az áramvezetésre szolgáló szögvasak kaptak helyet, ahova a kocsitól az alsó áramszedő – a hajtó – nyúlt le a két sín közötti részen át. Siemensék először itt – sikerrel – alkalmazott alsóvezetékes rendszernek kiépítéséhez városképvédelmi szempontok vezettek, ugyanis hatósági ellenvetés merült fel a városi belterületek légvezetékekkel való „elcsúfítása” ellen.

Mindennek megálmodása és kivitelezése mögött a Siemens és Halske cég, valamint Balázs Mór, a hazai villamosvasutak meghonosítója úttörő munkája állt, kiknek sikeres kísérlete adott szabad jelzést a fővárosi elektromos közúti vasúti hálózat kiépítésére. 1889. július 30-án nyílt meg az első 1435 mm-es,

szabványos nyomtávolságú Stáció (ma: Baross) utcai alsóvezetékes vonal, majd az 1891-ben kiépített, Kő-

A újpesti Városháza előtt a BURV villamosa áll, a kandelláber mögött a BVKV kocsija

bányára, illetve az Újkozmetóhoz vezető gőzvasút 1893 őszén történt villamosításával a felsővezetékes üzem is megkezdődött.

Üzemeltetését a Budapesti Villamos Városi Vasút (BVVV) végezte, melyet hamarosan a konkurens, lóvasúti forgalmat irányító legnagyobb fővárosi közlekedési vállalat, a Budapesti Közúti Vaspálya Társaság (BKVT) is követett 45 km-nyi hálózatának 1896 és 1898 közötti villamosításával. Elektromos üzemű közúti vasutakat hívott életre a Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút (BURV) 1896-ban, melynek első vonalai

Újpest belterületét, részben Rákospalotát érintették. A BURV-on kívül e két község helyi lóvasútjainak elektrifikálását a Budapestvidéki Villamos Közúti Vasút (BVKV) végezte. Ezzel mindkét cég közvetve elősegítette Újpest rendezett tanácsú városi rangra emelkedését 1907-ben. A főváros déli határa mellett Kispeszt és Pestszentlőrinc a mintegy tizenhárom éve működő 760 mm nyomtávolságú gőzüzemű vasútjának villamosítását a Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdeklő Villamos Vasút 1900-ban im-

már 1435 mm-es nyomtávolságú pályájának átadása jelentette, s a két község fővárosban dolgozó lakóinak hivatásforgalmát szolgálta.

A főváros villamosvasútjainak gyarapodását jól láttatja, hogy míg a századfordulón 124,2 kilométernyi hálózaton 550 motor- és 104 villamos pótkocsi szolgált, a villamasközlekedés fejlettségének csúcán, 1914-ben 175,5 kilométer hosszú vonalon 1038 motoros és 484 pótkocsi látta el mindennapi feladatát. E mintegy negyedszázados fejlődésnek az első világháború kitörése vetett véget.

Krizsán Sándor

„Az év kutatóhelye”

Budapest Főváros Levéltára

A január 31-én Budapest Főváros Levéltárában megtartott ünnepélyes átadó ünnepségen dr. Gyimesi Endre országgyűlési képviselő, a levéltárakért felelős miniszteri biztos és Hunyady László, a Magyar Családtörténet-kutatók Egyesületének elnök adta át „Az év kutatóhelye” 2012. évi díjat dr. Kenyeres István mb. főigazgatónak. A külföldi kutatóhely kategóriában a Genealogical Society of Utah Familysearch honlapja kapta az elismerést, amelyet Torben Engbjerg, a társaság Kelet-és Közép-európai területi igazgatója vett át.

Fővárosi helytörténetírás

Konferencia a helytörténeti kiadványokról

Budapest történeti múltjával foglalkozó kiadványokkal és előkészítésükkel foglalkozott a Budapesti Honismereti Társaság által április 24-én, a fővárosi levéltár Gárdonyi Albert termében rendezett, Genius loci – Fővárosi helytörténetírás című konferencia.

A szakmai rendezvény résztvevőit dr. Haraszi Viktor, a levéltár főigazgató-helyettese és Debreczeni-Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke köszöntötte, majd a konferenciát Breinich Gábor, a Budapesti Honismereti Társaság elnöke nyitotta meg. Levezető elnöki tisztségét Buda Attila, irodalomtörténész, az ELTE BTK Toldy Ferenc könyvtára vezetője látta el.

Az első négy előadó a helytörténeti kiadványok szakmai elvárásaival, létrehozásuk folyamatával foglalkozott, a kávészünet utáni előadók egy-egy kerület konkrét helytörténeti kiadványait mutatták be.

A helytörténetírás forrásait és kiadásukat Sipos András főlevéltáros, fősztályvezető ismertette. A Budapesti Történeti Múzeum Tanulmányok Budapest Múltjából év-

könyvsorozatáról és szerkesztéséről Szvoboda Dományszky Gabriella művészettörténész, tanszékvezető egyetemi docens számolt be. Egy kevésbé ismert, de jelentős témakörre, a családi és személyes iratok forrásértékére Horváth J. András főlevéltáros hívta fel a figyelmet. Szünet előtti utolsó előadóként Gábel Tibor történész, szerkesztő a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv-sorozat és a Városunk című helytörténeti újság létrehozását, szerkesztési, terjesztési és finanszírozási hátterét vázolta fel.

A kávészünetben a konferencia résztvevői a levéltár aulájában tekinthették meg a Budapesti Honismereti Társaságnak köszönhetően a főváros történeti múltjával foglalkozó, az utóbbi 15 évben megjelent, mintegy

A konferencia résztvevőit dr. Haraszi Viktor, a levéltár főigazgató-helyettese köszönti

nyolcvan válogatott könyvet felvonultató tárlatát. Kiállításuk négy üveges vitrinben, négy tematikai egységre volt bontva a kötetek kiadói szerint: a könyvkiadók, a fővárosi közgyűjtemények, a kerületi önkormányzatok és közgyűjteményeik, valamint a civil szervezetek által kiadott könyvekre. Ennek sikerére jellemző, hogy a konferencia napjára tervezett kiállítás a levéltár kérésére két hétig még megtekinthető maradt.

A szünet után Balázs Attila, a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria igazgatója a XII. kerület Hegyvidéki História című kiadványsorozatát ismertette. Ezt követően Újpest Önkormányzata és a kerület civil szervezetei összefogásával készült helytörténeti könyvekről Szöllősy Marianne, az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény vezetője nyújtott tájékoztatást. A Rákosmenté helytörténetírásának helyzetéről Ádám Ferenc, az Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem vezetője számolt be. Utolsó előadóként D. Udvarny Ildikó, a Pesterzsébeti Múzeum vezetője a Pesterzsébeti Múzeum könyveit mutatta be.

A konferencia Budapest Főváros Levéltára és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg.

G.T.

A levéltár aulájában a fővárosi helytörténeti könyvek kiállítása

A Honismeret Napja

Helytörténeti előadások a Nemzeti Múzeumban

Március 23-án, a Honismeret Napja alkalmából a Budapesti Honismereti Társaság, a Honismereti Szövetség és a Pest megyei Érdy János Honismereti Egyesület helytörténeti felolvasó ülésen adott alkalmat az új helytörténeti kutatások és tevékenységek bemutatására.

A Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi-termében

megjelenteket Debreczeni Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke köszöntötte, emlékezve Bél Mátyás születésnapján a nagy elődökre. A 2009-től ötödik alkalommal megrendezett szakmai nap 13 előadásából öt a főváros történeti múltjához kötődött.

Budapest első villamosait Krizsán Sándor gyűjteménykezelő ismertette. Pro-

montor/Budafok első német telepeseiről Bartos Mihály helytörténész emlékezett meg. Az 1838-as pestbudai nagy árvíz eseményeit Debreczeni-Droppán Béla történész, levéltáros idézte fel. Gaál Károlyné ny. tanár a Kispest közéletében egykor jelentős szerepet betöltő Varjú család történetét vázolta fel. A Széchenyi fürdő 100 éves jubileuma alkalmából a fürdő építését, belső tereit Víz László ny. műemlékfelügyelő ismertette.

Debreczeni Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke a Honismeret Napján

A Rózsadomb aljában, a Keleti Károly utca végén valaha egy nagy hírű katolikus intézmény, az Érseki Katolikus Gimnázium, a vele kapcsolatos Rákóczi Kollégium és a Krisztus Király templom töltötte be hivatását, mint 20. századi vallási, nevelési és oktatási központ. Az államosítás elvette az iskolát, megszüntette a kollégiumot, egyedül a templom és egy kis ház (ma a lelkesi hivatal és hittanterem) maradt az egyház kezén.

A templom 1926-ban épült Árkay Aladár tervei

Szent István hermája a Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeumban

Közel egy évezrede, 1083. augusztus 20-án VII. Gergely pápa hozzájárulásával I. László királyunk és a magyarországi egyházi vezetők jelenlétében I. István királyt szentté avatták - feltárt és ezüstládába helyezett ereklyéit a székesfehérvári koronázó templom oltárára helyezve. Ennek emlékét Hartvig püspök 12. század elején készült legendája őrizte meg számunkra.

A Krisztus Király templom

Árkay Aladár hangulatos alkotása

alapján. Az alapokat az iskola tanulói ásták ki, ezzel is jelezni akarták, hogy az a diákság részére épül. A templomhájó 30 méter hosszú és 12 méter széles, 12 vastag pilléren nyugszik két oldalt a karzat. Az épületen több stílus szerencsésen egyesül, ez a templom megjelenésében nem okoz zavart, az egyes stílusok keveredése összhangban van az Árkay tervezte hangulatos alkotással.

A templomba belépve az első, amit megpillantunk a magasan elhelyezett ruszticai márványból készült főoltár és a Krisztus királyságát ábrázoló hatalmas velencei mozaikkép. Ez az alkotás hazánk egyik legnagyobb szecessziós mozaik műve, melyet Nagy Sándor, a gödöllői iskola művésze készített. A képen Jézust csillagok és bolygók veszik körül. Tró-

non ülve karját széttárva tekint ránk. Lába alatt glóbusz, körülötte pedig a világ emberei és a mennyország angyalai hódolnak. Két imádkozó angyal királyi jelvényeket tart feléje, az egyik koronát, a másik jogart és országalmát.

A templom eredetileg Rákóczi zászlójának piros-kék színeiben tündökölt, a mostani kifestés a belsőt világosabbá tette.

A baloldali karzaton az érseki gimnázium relikviái (zászlók, a tanárok és diákok tudományos és szépirodalmi munkái, a régi tanárok olajképei, a harangjáték szobrainak gipszmásolatai) lettek elhelyezve – a tárlat 1995 óta látogatható

1938-ban, Szent István halálának 900. évfordulóján, az iskola vezetősége elhatározta, hogy készített egy

harangjátékot. A 37 „harangból” és 10 szoborból álló emlékmű nemcsak a Rózsadombnak, hanem Budapestnek is egyik nevezetessége lett. A harangjátékot Csúry Ferenc szegedi órás-mester készítette, a „harangok” acélrudak voltak, amelyeket a játszóasztal kalapácsa ütött meg. A háborúban tönkrement alkotást 2000-ben sikerült helyreállíttatni. Búza Barna szobrászművész irányításával Buda István és Sármány András restaurálta, ill. faragta újjá a szobrokat. A menetet két egyenruhás tanuló nyitotta a szent koronával és Magyarország címerpajzsával. Utána a magyar szentek következtek: Sz. István, Sz. Gellért, Sz. Imre, Sz. László, Sz. Erzsébet, Sz. Margit, Boldog Bátor László és Sz. Körössy Márk. A harangjáték szerkezetét Varga Sándor készítette el, így az vasárnaponként újra működik.

Székely Imre

Augusztus 20-a

Nemzeti ünnepünk előzményeiről

I. István 1083-as szentté avatása püspöki, azaz helyi szintűnek minősíthető, mivel az ezt követő pápai zsinatokon nincs tudomásunk a szentté avatás megerősítéséről. Kultusza ennek ellenére hamar népszerűvé vált, amit a Zala megyei Hahót község bencés apátsága számára valamikor a 11. század harmadik harmadában készített imádságkönyv Szent Istvánhoz intézett liturgikus imádsága is bizonyít.

Hivatalos szentté avatása I. Lipót szorgalmazására 1693-ban valósult meg, XI. Ince pápa idején. Mária Terézia uralkodása alatt – és utána – az István-napot már állami és egyházi ünnepként kezelték. 1891-ben augusztus 20-át

munkaszüneti nappá is nyilvánították.

1938. augusztus 18-án délután 5 és 6 óra között – Szent István halála 900. évfordulója alkalmából – a magyar országgyűlés alsó és felső háza székesfehérvári öszszevont ülésén augusztus 20-át külön törvényben minősítette nemzeti ünnepünké.

1947-től az augusztus 20-i egyházi megemlékezéseket megtiltották, ezzel szemben augusztus 20-án megjelent

az „új kenyér ünnepe”. 1949-től az új alkotmány napjaként, majd 1950-től mint a népköztársaság ünnepeként szerepelt.

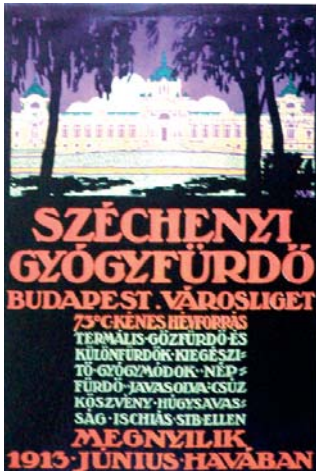
A rendszerváltoztatás után a magyar országgyűlés augusztus 20-át 1991-ben

Szent István fővárosi lovasszobra

Szent Istvánra emlékező állami ünnepünké nyilvánította.

gábrriel

Pest város pihenő parkjában 100 évvel ezelőtt ünnepélyesen megnyílt a korábban városligeti Artézi fürdő néven emlegetett épület. Zsigmondy Vilmos artézi fúrása nyomán (1868–1876 között) 970 méter mélyből 74 fokos termásvíz fakadt. A kút helyét az Ybl Miklós által tervezte gloriett jelölte (ma a Széchenyi hegyen látható) ott, ahol most a Millenniumi Emlékmű áll.

A melegvízű gyógyforrásra telepített fürdő-együttes kialakításának megoldását, Czigler Győző építész professzor készítette el a főváros számára. Az építész-tervek Czigler halálakor már készen álltak, hiszen 1884–1895 között dolgozott rajta, a fővárosi közgyűlés és bizottságai által megadott szempontokat érvényesítve, így a kivitelezés – a nyilvános tervpályázat mellőzésével – 1909-ben megkezdődhetett. Dvorák Ede (aki Czigler tanítványa volt, később utódja a műegyetem ókori építé-

100 éves a Szecska

Tervei a 19. században készültek

zeti tanszékén) és Gerster Kálmán építész vezette a munkálatokat.

Ebben az épületben, az úgynevezett Czigler-szárnyban nyertek elhelyezést a gyógymedencék és a kádfürdők. A későbbiekben megépült szabadtéri uszodai együttes ifj. Francsek Imre műve.

A Széchenyi gyógyfürdő – nem hivatalosan a Szecska – névvel 1913. június 16-án

szobrászati díszítésű (Róna József, Ligeti Miklós, Márkus Géza...)

A belső központi előcsarnok kupolájának mozaik-képeit Vajda Zsigmond kartonjai alapján Róth Miksa kivitelezte. Témáit a fürdő-kultúrából meríti, és a gyógyítást jeleníti meg. A kupola

Gazdag szobrászati díszítés a homlokzaton

A pécsi Zsolnay-gyárakban készült egykor a medencék burkolata, és ma is látható restaurálva a folyósokat díszítő faun-nimfa fríz, valamint a mellékkupola-terekben elhelyezett kagylós-díszvázák (hasonló alkotás a Zeneakadémia előcsarnokának vízköpő maszkja is).

A fürdő előtt – a Kós Károly út túloldalán – Zsigmondy Vilmos mellszobrának elhelyezése nem a legsikerültebb, hiszen északi tájolású. Jelenlegi helyére többszöri vándorlás után került. A szobor 1895-ben készült, alkotója a műegyetemi szobrász-tanár Széchy Antal. A fürdőépület főhomlokzati rizalitjának tengelyében, de közelebb az épülethez és a szobrot délre tájolva szerencsésebb lenne elhelyezni.

Megjegyzendő, hogy napjainkban is hiányzik Czigler Győző építész emlékműve, bár ennek ügyét már 1936-ban megfogalmazta dr. Fábián Gáspár a Nagy magyar építészek című könyvében.

Vízy László

Vajda Zsigmond falképe (Fotók: a szerző felvételei)

ünnepélyes keretek között nyitották meg.

Lényegében ezzel a fürdő-együttessel indult meg a Budapesti fürdőváros 1930-as évekbeli programja. A megújulásnak napjainkban is tanúi vagyunk (példa erre a Zsigmondy-kártya).

A fürdőépület homlokzata és tömegformálása reneszánsz és barokk előképekre vezethető vissza, gazdag

közepét uralja a (kvadrigás) négyes-fogat, amelyet az íves mezőben a tizenkét hónap szimbolikus képei kereteznek. A víz klasszikus mitológiai élményét nyújtja a Róna József által mintázott dískút, amely barokk emlékek újra fogalmazása, a faun és nimfa jelenettel. (Kisebb méretű változata a FÉSZEK Klub udvari, Zsolnay-díszes fülkéjében található.)

Jó stílusban megírt ismeretterjesztő zsebkönyv Balázs Attila: Hegyvidéki városrészek című alkotása. A Hegyvidék önkormányzata támogatásának köszönhetően a Tarsoly Kiadó gondozásában jelent

Hegyvidéki városrészek

meg a Hegyvidéki Históriaik 10. köteteként, Pokorni Zoltán polgármester előszá- val.

A könyv szerzője a XII. kerület 18 városrészét mutatja be, mindegyiket önálló fejezetben – ismertette e városrészek nevének eredetét, természeti adottságait, történe-

tét, fontosabb épületeit, intézményeit, jelentősebb eseményeit. Olvasója szinte észre sem veszi, hogy mindezek mellett megismeri a kerület életében jelentős szerepet betöltő néhai személyeket, civil és egyházi szervezeteket – nélkülük csupán egy „idegenforgalmi érdekesség” tá-

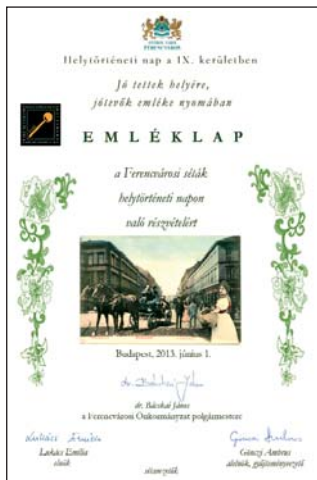
rulna a kerületi olvasók elé, és nem szűkebb pátriájuk élete.

Az egyes városrészek történetét Balázs Attila autentikusan ismerteti, széles körű helyismeretéről számot adva. Alkotása jó kiindulópont lenne egy már idősebb hegyvidéki monográfiához is.

G.T.

Jó tettek helyére, jótevők emléke nyomában

A Ferencvárosi Helytörténeti Egyesület Helytörténeti Napja

A Helytörténeti Nap emléklapja

A június 1-jén rendezett ferencvárosi *Helytörténeti Nap* tematikáját szervezője, a Ferencvárosi Helytörténeti Egyesület a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány közreműködésével a „jó tettekhez”, az egykori ferencvárosi vonatkozású jótevők, példaképeink emlékéhez kapcsolta.

Egész napos programsorozatuk városnéző sétákból és az azt követő vetélkedőkből, műsorokból állt.

Az 1. számú városnéző sétán Gönczi Ambrus, az egyesület alelnöke, a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény vezetője kalau-

zet fel egy városrész adományokból?” volt.

A 9-től 11 óráig tartó séta a Középső-Ferencváros és a Belső-Ferencváros területére terjedt ki. Útvonalát érdemes felidézni: Ferenc tér (a Ferenc tér története: Szvetenay Márton és adományai, a róla elnevezett két utca története) – Vendel sétány – Thaly Kálmán utca – Szentágotthai János tér (Ranolder János adománya, Thaly Kálmánra emlékezve) – Tűzoltó utca (Salkaházi Sára park: Angyal István és társai emlékmű, adományból épültek: Örökimádás templom, Páva utcai zsinagóga, Fehér Kereszt Gyermekkórház) – Ferenc körút – Üllői út: az Üllői úti kaszárnya (a pesti polgárok pénzéből felépült első kaszárnya) – Hőgyes Endre utca: adomány és templom: az Unitárius templom meglátogatása – 5. sz.: a marista nővérek története – Bakáts tér: Feller János, az első adományozó – a Bakáts téri templom és védőszentje, Assisi Szent Ferenc – az Erzsébet

Az első sétát követő, a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben tartott vetélkedőn 28-an vettek részt. Az eredményhirdetés előtt műsor várta a vetélkedő résztvevőket és a következő sétára a ház udvarára érkezőket.

A 2. számú sétát Lukács Emília helytörténész, a Fe-

denese, Wesselényi Miklós, az árvízi hajós) – Orbán Balázs hagyatéka – Ráday utca (könyvgyűjtő mecénások: Ráday Pál, Ráday Gedeon) – Török Pál utca (Török Pál, a Ráday-könyvtár megmentője) – Ráday utca (a 100 éves Ráday-könyvtár) – Lónyay u. 18. sz. (a Nyugat folyóirat), Lónyay u. 13. sz.

Az első csoport tagjai a vetélkedőn (Fotók: FHE)

renvárosi Helytörténeti Egyesület elnöke vezette – a sétára 58-an regisztráltak.

A 90 perces második séta témája „Jótevők emléke nyomában – Irodalmi séta Belső-Ferencvárosban. Jótevők, mecénások, szellemi hagyatékok” volt. A magyar irodalom, a magyar kultúra kiemelkedő személyiségei, ferencvárosi vonatkozásaik.

Útvonalát szintén érdemes megismernünk: Erkel utca 15. – Erkel utca 19. (irodalmi emlékhely) – Üllői út 17. (Bátfay László, a reformkor mecénása és az Aurora irodalmi kör) – az Üllői út író lakói (Móricz Zsigmond és a Hét krajcár), Üllői út 23. sz. (Táncsics Mihály emléke), 21. sz. (Kosztolányi Dezső és a beszéd adománya), 7. sz. (Arany János: Az örökség) – Kálvin tér (a ránk hagyott történelmi példaképek: 150 éve született Gárdonyi Géza) – Kálvin téri templom (Fáy András, a nemzet min-

(Mikszáth Kálmán szellemi öröksége).

A második vetélkedő szintén a séta tematikájához kapcsolódóan 25-en vettek részt.

A sétákon résztvevőket a Márton utcai egykori Deák Szikvizüzem, jelenleg Aqua Nova Kft. jóvoltából szódavízzel, pogácsával, süteménnyel kínálhattak.

A séták és a vetélkedők résztvevői emléklapot, a vetélkedőkön a díjazottak oklevelet kaptak.

A vetélkedők résztvevői ajándékként helytörténeti csokit, a díjazottak a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány által összegyűjtött adományokból értékes ajándékokat és könyvjutalmat kaptak. Programsorozatunk minden résztvevője kapott egy „elégedettségi” kérdőívet, amelyben a jövőbeni programokkal kapcsolatos javaslatokat is leírhatták.

Lukács Emília

Gyülekeznek a második helytörténeti séta résztvevői

zolta a résztvevőket. A Ferenc téri helyszíni regisztrációnál a résztvevők létszáma 35 fő volt. Témaköre a „Jó tett helyére... Hogyan épül-

homeopata kórház, gróf Zichy Józsefné adománya és a Szeretet Leányai társulat tagjai. Bakáts téri megnyitó műsor.

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

Az egyesület Elnöksége március 27-én a fővárosi levéltár V. emeleti tárgyalójában tartott ülésén elsőként az előző elnökségi összefoglaló óta eltelt időszak eseményeiről kapott tájékoztatást: Folytatódtak a Budapesti História előadástjei, működtették a Budapesti Helytörténeti Portált, kiadták a Városunk 2013/1. számát, áttértek a kettős könyvelésre. A Honismeret Napján – március 23-án a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi-termében – öt fővárosi előadóval képviselték a fővárost. Előkészítés alatt az április 13-i jótékonyági est a Városunk javára, valamint a fővárosi helytörténetírás helyzetével foglalkozó április 23-i tudományos konferencia.

Ezt követően az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottság tagja, *Körtvélyesi Oszkár* – a bizottság elnöke kórházi ápolása miatt – ismertette az egyesület 2012. évi tevékenysége és gazdálkodása március 19-i bizottsági ellenőrzése tapasztalatait: A Társaság pályázati támogatásainak csökkenése miatt korábbi pénzügyi tartalékait 2012-ben teljes mértékben felhasználta. A csökkenő támogatottságot takarékoskodással, adományokkal és jelentős nagyságú önkéntes munkával próbálta kompenzálni. A vizsgált időszakban az egyesület az előírásoknak eleget téve működött, feladatait színvonalasan látta el.

Utána az Elnökség a májusi közgyűlés előkészítéseként több írásbeli tervezetet – a 2012. évi egyesületi beszámolót és közhasznúsági mellékletet, a 2013. évi munka-

és költségvetési tervet, valamint az Alapszabály módosítását – véleményezte.

Az Egyebek napirendi pontnál döntöttek a kiegészítésre felterjesztésekről: *Lantos Antalt* Honismereti Munkáért emlékéremre, *Balázs Attilát*, *Gaál Károlynét* és *Vízy Lászlót* Honismereti Emléklapra javasolták. Egyetértettek abban, hogy az éves tagsági díjat 400 forintról 600 forintra emeljék, majd a székesfehérvári XLI. Országos Honismereti Akadémián való fővárosi részvételről döntöttek.

ellenőrzése során tapasztalatról *Körtvélyesi Oszkár*, az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottság tagja számolt be, azonosan az Elnökség ülésén elhangzottakkal.

A Társaság 2012. évi tevékenységéről az Egyesületi Beszámolót és a közhasznúsági mellékletet, valamint a 2013. évi munka- és költségvetési tervet *Gábor Tibor* titkár írásban terjesztette elő. Az előterjesztéseket szóban is összefoglalta és az egyesület 2012. évi tevékenységét bemutató képek vetítésével illusztrálta.

A Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben tartott közgyűlésen Breinich Gábor és Karacs Zsigmond adja át Praimajer Máriának törzstagsági emlékérméjét

Budapesti História

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti História című előadást-sorozatát minden hónap első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára Gárdonyi Albert termében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Október 2. (szerda) 17 óra

– A Budapesti Történeti Múzeum fényképgyűjteményének a helytörténeti kutatásokban játszott szerepe

– Előadó: *Demeter Zsuzsa* főmuzeológus

– Évforduló: *Az egyesített főváros létrejöttének 50. és 100. évforduló*

– Előadó: *dr. Sipos András* főlevéltáros

November 6. (szerda) 17 óra

– *Kossuth Lajos*, Budapest díszpolgára

– Előadó: *Gavlik István* ny. tanár

– Évforduló: *100 éve született Kosáry Domokos*

– Előadók: *Katona Csaba*, tudományos munkatárs és *dr. Héjjas Pál* ny. megyei múzeumigazgató

December 4. (szerda) 17 óra

– *Egy város a nagy háborúban*

– Előadó: *dr. Derce Tamás* történész

– Évforduló: *Újpest katolikus főtemploma*

– Előadó: *Iványi János* okleveles építőmérnök

A Társaság éves közgyűlését május 10-én, a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben tartotta. A megjelenteket *Breinich Gábor*, a Társaság elnöke köszöntötte. Ezt követően a Társaság elnöke *Praimajer Máriának* átadta a tízéves tagsági munkájára emlékeztető törzstagsági emlékérmét, majd *Karacs Zsigmond* alelnök köszöntö meg *Breinich Gábornak* tíz éves munkáját és adta át törzstagsági emlékérméjét

A Társaság 2012. évi tevékenysége és gazdálkodása

A közgyűlés elfogadta az Alapszabály módosításait – ez az új civil törvény és az új Polgári Törvénykönyv miatt vált időszerűvé.

Befejezőként a résztvevőknek *Gönczi Ambrus*, a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény vezetője, a Ferencvárossal foglalkozó, 1928 és 1990 közötti filmhíradó-részleteket vetített le. A levetített anyagokat a gyűjtemény hét évvel ezelőtt kezdte feltérképezni és lemásoltatni a Magyar Televízió és a Magyar Nemzeti Filmarchívum gyűjteményéből.

Jótekonysági est

A Budapesti Honismereti Társaság április 13-án a Városunk 2013. évi kiadása támogatása érdekében jótekonysági estet tartott. Rendezvényük fővédnöki tisztségét *Wintermantel Zsolt*, Újpest polgármestere, védnöki tisztségét *Debreczeni-Droppán Béla*, a Honismereti Szövetség elnöke vállalta fel. Az Újpesti Polgár Centrum Tükörtermében több mint nyolcvan vettek részt az este hat órakor kezdődő jótekonysági esten.

A változatos programot *Rúza Annamária* a Honfoglalás című dallal nyitotta meg, melyet az *Újpesti Civil Kórus* – karvezetője *Kádár Ágota* – előadása követe. Már könnyedebb szórakoztatást kínált *Bóta Piroska* és *Körtvélyesi Oszkár*, az 1969–70-es Repülő páva vetélkedő egykori karnagyát és előadóit parodizálva. Vacsora után, este 8 órától az *Erkel Gyula Zeneiskola* zeneakadémiai szintű, nagy tapsot

eredményező Újpest műsorával folytatódott a program. *Nyári Istvántól* Gábor Andornak „A kacsavadász” című prózai művét hallhattuk, majd a visszatapsolt *Budai Ilonától* több magyar népdal és népmese előadásával zárult a programok sora.

Az értékes tombolatárgyak kisorsolása után jó hangulatban fogyott el a Városunk 15 éves jubileumára emlékeztető nyolcvan személyes torta.

A szünetekben, majd éjfélig kétszemélyes együttes húzta a talpalávalót. A sikeres jótekonysági est kezdeményezője és főszervezője *Gábor Tibor*, háziasszonya, programszervezője *Szöllősy Marianne*, a meghívók legsikeresebb terjesztői *Bóta Piroska*, *Kovács Ivánné* és *Körtvélyesi Oszkár* voltak.

Jótekonysági rendezvényük társadalmi összefogással valósult meg! Támogatói gazdálkodó szervezetek (Budapesti Történeti Múzeum,

A jótekonysági est fővédnöke, **Wintermantel Zsolt**, Újpest polgármestere és **Bertalan Tivadar**, Budapest díszpolgára

Erkel Gyula Zeneiskola, *Kolofon Nyomda Kft.*, *Orosz Cukrászda*, *Teátrum Étterm*, *Újpesti Kulturális Központ*, *Újpest Önkormányzata*, *Újpesti Piac virágárusai* – *Marczel Béláné* és *Szolnokné Horváth Mónika*, *Vadgesztenye Cukrászda*, *Zalányi Arany Gyógynövényboltja*), civil szervezetek (Honismereti Szövetség, *Jászok Egyesülete*, *Lánchíd*

Kör, *Újpesti Civil Kórus*, *Újpesti Városvédő Egyesület*) és magánszemélyek (*Bartha Éva*, *Benedek Agnes*, *Bóta Piroska*, *Breinich Gábor*, *Budai Ilona*, *Kadlecovits Géza*, *dr. Kőrös András*, *Körtvélyesi Oszkár*, *Nyári István*, *Rúza Annamária*, *Szelepcsényi Sándor* és felesége, *Szigeti Zoltán*, *Wilk János*, *Wintermantel Zsolt*) voltak – köszönet érte.

Erdős Kálmánné (1934–2013)

A sokunk által jól ismert Erdős Kálmánné életének 79. évében, 2013. április 25-én hunyt el. Balassagyarmaton, 1934-ben született. Általános- és középiskoláját is ott végezte.

Első munkahelyesként évtizedeken át megbecsült munkatársa, később csoportvezetője a Magyar Nemzeti Bank balassagyarmati fiókjának, majd 1987-től nyugdíjazásáig a Budapest Bank balassagyarmati fiókjának munkatársa volt.

A kilencvenes évek elejétől tagja a Balassagyarmati Honismereti Körnek, a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesületnek, a Mikszáth Kálmán Társaságnak, a Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti Társaságnak, a Palóc Múzeum Baráti Körének, a Palóc Kertbarát Körnek. A Budapesti Honismereti Társaságnak 2000-től aktív tagja, majd rendszeres résztvevője az évente rendezett Honismereti

Akadémiáknak. 2009–2012 között a Budapesti Honismereti Társaság Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottsága választott tagjaként segítette munkán-

kat. A kelenföldi Szent Gellért plébániatemplomban 2013. május 17-én lelt végső nyugalomra.

Rácz Gyöngyi (1944–2013)

Életének 68. évében, 2013. február 21-én távozott örökre közülünk Rácz Gyöngyi. 1944-ben született Gyulán, az ötvenes évek elején került fel családjával Budapestre, szűkebb otthonának Újpestet tekintette. Elvégezte a Gödöllői Egyetem agrármérnöki szakát, később pénzügyi-számviteli szakon közgazdász, majd középiskolai tanári diplomát szerzett. A Mezőgazdasági Minisztérium előadója volt, 1978-tól a Művelődésügyi Minisztéri-

um Országos Pedagógiai Intézetének cigány témafelelőse 1990-ig, majd az APEH főtanácsosa 1998-ig.

Az „Eötvös József” Cigány – Magyar Pedagógiai Társaság 1986-os alapítója és elnöke 27 éven keresztül, haláláig.

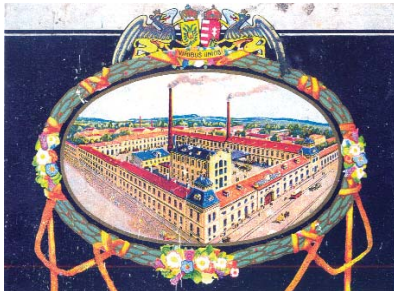
Életét a szegény gyermekek oktatásának – nevelésének szentelte. Hitvallása szerint: a legtehetségesebb és a legfelkészültebb pedagógusoknak kell foglalkozni a hátrányos helyzetű diákokkal. 1990-től a művelődés és oktatás területén kizárólag társadalmi munkában végezte feladatát. Számos fiatalot korrepetált, nyugdíjának java részét is szétosztotta. Végtelenül szelény életet élt, az utolsó pillanatig dolgozott. Támogatta a fővárosi cigányság múltjának feltárását, tagja volt a Budapesti Honismereti Társaságnak is. A Rákoskeresztúri Újköztemetőben, 2013. március 14-én búcsúzhattunk el Tőle.

Elhunyt tagjaink emlékét kegyelettel őrizzük.

In memoriam

Ferencváros helytörténeti eseményei

220 éves volt 2012-ben a IX. kerület

Zwack J. és Társai
likőrkülönlegességek gyára
1909 körül (Fotó: Zwack Múzeum)

220 év telt el azóta, hogy a Kecskeméti kapu előtti külváros néhány „kebelbeli lakosa” kéréssel fordult az uralkodóhoz, I. Ferenchez, hogy adja nevét a területnek. Minthogy Teréz, József és Lipót nevű negyed már létezett ez idő tájt, viszont Pest fent említett részét még semmiféle külön névvel nem jelölték, a derék polgárok úgy vélték, egy sikeres névválasztás csak a javukra szolgálhat. Óhajuk hamar meghallgatásra talált, 1792. december 4-én a Magyar Királyi Helytartótanács levélben értesítette a polgárokat, hogy a király kívánságukat kedvezően fogadta. Ezzel a levéllel kezdődött az a történet, mely a mai napig tart. Ferencváros története.

2012-ben Ferencváros ünnepi programsorozattal emlékezett meg a kerek évfordulóról. A Ferencvárosi Helytörténeti Egyesület általános és középiskolás tanulóknak immár tizenegyedik alkalommal megrendezett vetélkedői mind a témához kapcsolódtak. A sorozaton mintegy 300 kerületben ta-

nuló gyerek vett részt: írásbeli vetélkedőn próbálták ki lexikális tudásukat, dolgozatot írtak egy-egy fontos eseményről, és be is mutatták dramatizált változatban. A nyugdíjasok sem maradtak verseny nélkül. Számukra felkészítő programok és helytörténeti séták után novemberben nagyszabású vetélkedőt rendeztek, melyen a diákokkal együtt próbálhatták ki tudásukat, ismereteiket.

2012. június 2-át az önkormányzat Helytörténeti Nappá nyilvánította, ekkor életkortól függetlenül minden érdeklődőre séták, vetélkedők és filmvetítések vártak. Ferencváros iparával, irodalomtörténeti érdekességeivel és a település középkori eredetével ismerkedhettek meg a séták során, majd azon melegében játékos vetélkedőn is számot adhattak arról, mennyi információt sikerült magukba szívni.

Az önkormányzat anyagi támogatásával jubileumi fényképalbum is megjelent, mely ugyan nem az elmúlt 220 évet ölelte fel (nem is tehette volna, hiszen a fotográfia nem a 18. század végén indult világhódító útjára), de az 1880 és 2012 közötti időszak legjellegzetesebb pillanatait, ferencvárosi

épületeit, köztereit és eseményeit megörökítő fényképek-ből adott válogatást *220 év – 220 kép* címmel.

A képviselőtestület az évforduló kapcsán december 4-ét, a névadás napját a Ferencváros Napjának nevezte el, ezen a napon zajlott le a leglátványosabb ünnepi esemény, Ferencváros kitüntetettjeinek díjátadó ünnepsége. *Dr. Bácskai János* polgármester köszöntötte a vendégeket. Beszédében felelevenítette a kerület elmúlt 220 évét, a városrész kulturális sokszínűségét, a méltán híres tömbrehabilitációt. Emlékeztetett Ferencváros jelszavára: „Otthon, város, Ferencváros”. Ez az a kerület, ahol József Attila született, itt található a róla elnevezett lakótelep, itt található a 113 éve alapított FTC, amelynek több szurkolója van, mint az országban az összes többi csapatnak.

Ferencváros polgármestere átadta a díjakat, valamennyi díjazottról rövidfilmben láthattak bemutatást a vendégek. Zwack Péter posztumusz Ferencváros Díszpolgára kitüntetését özvegye és két gyermeke vette át. A kitüntetett ezer szállal kötődött Ferencvároshoz, élete fő műve a Soroksári úti gyár volt. Igazi lokálpatriótaként mindig támogatta a kerület elesettjeit, a kultúrát.

Idén ugyan már nincs jubileumi év, de több tavalyi program ismét megrendezésre került. A Helytörténeti Nap, az idősebb korosztály számára szervezett helytörténeti séta már a hagyományteremtés jegyében zajlott. A Ferencváros Napja decemberi ünnepsége a kerületi kulturális programok sorát gazdagítja – ez a hagyományörzés és -teremtés igazi bizonyítéka.

Gönczi Ambrus

A helytörténeti séta Ferencváros Helytörténeti Napján a Bakáts térre ért (Fotó: Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény)

„Ég és föld”

Kiállítás a fővárosi polgári repülésről

A Tomory Lajos Pedagógiai és Helytörténeti Gyűjtemény június 20-án nyitotta meg az Ég és föld – A polgári repülés és Budapest 18. kerülete című kiállítását az Úllői út 440. szám alatti Del-

ta Üzletház I. emeletén. A korábbi ferihegyi repülőtér és a magyar légitársaságok légiforgalmi relikviái – egyenruhák, repülőgép modellek, stb. – 100 négyzetméteres kiáll-

lítőterben kerülhetek bemutatásra.

Magyarország legnagyobb és legismertebb repülőtere, a polgári repülés, a MALÉV és Budapest XVIII. kerülete, az itt élők ezernyi szalon kapcsolódnak egymáshoz több mint 60 éve.

Gyűjteményünk 2012 tavaszán tett közzé felhívást a MALÉV történetével, múltjával kapcsolatos emlékek gyűjtésére. Célunk, hogy az összegyűlt anyagból rendez-

zett kiállítás látványos legyen, minden korosztálynak igazi élményt jelentsen.

A ferihegyi Liszt Ferenc Repülőtér, a MALÉV vázlatos története, a repülés és kerületünk kapcsolatának bemutatása mellett a kiállítás fontos feladata hogy megmutassa, mivel járult hozzá a MALÉV, a magyar légitársaság, a magyar dizájn történetéhez, Magyarország marketingjéhez. Az egyenruhák, táskák, kitzűzők

és az utasok kényelmét szolgáló számos apróbb és nagyobb tárgy mellett fotók és képeslapok, aprónyomatványok és plakátok, repülőgépek és a repülőtéren használatos járművek makettjei várnak a látogatókra, amely október 31-ig látogatható.

A Múzeumok Éjszakáján (június 22.) délután 6 órától térzenével, légi kísérők egykori ruháinak bemutatójával, repülős dalokkal, óránkénti tárlatvezetésekkel, fil-

mek folyamatos vetítésével (MALÉV repülőkön készült oktatófilmek, repüléstörténet) vártuk vendégeinket.

A helyszínen megvásárolható volt a Magyar Repüléstörténeli Társaság erre az alkalomra kiadott 10 darabos exkluzív, retro repülős képeslapsorozata, most először felhasználott fotókkal és az első ötven látogató eredeti, kék MALÉV repülős végű italkeverőt kapott ajándékba.

PIHGY

Nyék-Kurucles Egyesület

A Nyék-Kurucles Egyesület 1990 óta működik Budapest második kerületének egy részén, taglétszáma mintegy 110 fő. Neve a valaha itt volt Árpád-kori településünkre, Nyék-re utal. Olyan természeti adottságokkal dicsekedhet ez a terület, mint a kis és nagy Hárshegy a kilátókkal, a Ferenc halom, a Kuruclesi

ti értékek óvása valamint kulturális tevékenység. Fontos feladatunknak, küldetésünknek tartjuk, hogy ezeket az épített kincseket megismertessük nemcsak az itt lakókkal, hanem az évente, szeptemberben rendezett Kulturális Örökség Napok keretében minden érdeklődővel. Területünkön található az idén 100 éves Márkus Emilia villa, amelyben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egyik kerületi fiókja működik. Ez a könyvtár tíz éve ad otthont évi hat-hét rendezvényünknek, példamutató együttműködés keretében. Évente sikerrel pályázunk a II. kerületi önkormányzathoz programjaink támogatása érdekében.

Rendezvényeink tematikája változatos: igazodik történelmi esemény, személy évfordulójához. Ízelítőül csak egy-két kiragadott példa a programok közül: *Várkonyi Ágnes* előadása kerületünk történetéről, *Ungváry Krisz-*

Látogatás a Manrézába

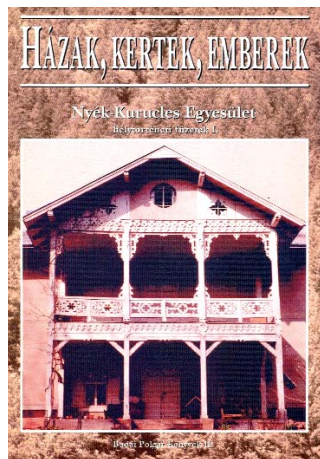
tián előadása Buda 1944–45-ös ostromáról, a pálosok éve alkalmából a magyar alapítású pálos rendről tartott előadást *Oltay Péter* régész és bejártuk a Szép Juhászné közelében található pálos romokat.

Az emlékévek keretében előadást szerveztünk *Baththyány Lajos* miniszterelnökről, *Széchenyi István*ról, 2012-ben a százhusz éve meghalt *Baross Gábor* „vasminiszter” életművéről. A *Költészet Napjához* illeszked-

tek *Pap Zoltán* színművész előadásai *József Attiláról*, *Ady Endréről*. Zenei ismerető előadások keretében *Mozart*ról, *Liszt Ferenc*ről és az idén *Verdi* művészetéről lesz hamarosan előadás.

Rendszeresen szervezünk erdei sétát, hogy figyelemmel kísérjük az erdő állapotát. 2011-ben a II. kerületi önkormányzat Kerületért emlékéremmel ismerte el tevékenységünket, műemlékvédelemmel kapcsolatos tevékenységéért egyesületünk 2007-ben *Forster Gyula* emlékéremben részesült. Területünkről 2002-ben sikerült megjelentetnünk jelentős önkormányzati és egyéb támogatással *Házak, kertek, emberek* címmel egy helytörténeli füzetet. Nagy álmunk, hogy legyen folytatása...

Barát Erzsébet

völgy, a Húvösvölgy, az Ördögárok. Az épített értékek legjelentősebb épületegyüttese a Lipótmezőn található, sajnos kiürített és pusztuló volt Tébolyda (OPNI). Itt található a volt Manréza, a jezsuita lelkigyakorlatos ház, a Bolyai Hadiakadémia, a budaszentlőrinci pálos kolostor romjai, a Szentföld zarándokhely befejezetlen épületegyüttese, *Mátyás király* vadaskastélya, stb.

Célkitűzésünk a területünkön lévő épített és természeti

Emléktábla – a Csepeli HÉV

A Csepeli Helytörténeli és Városszépítő Egyesület május 24-én a csepeli HÉV végállomásán a HÉV vonalon 101 éve megindult személyforgalom évfordulója alkalmából emléktáblát avatott. A megemlékezést *dr. Bolla Dezső* az egyesület elnöke nyitotta meg.

A reformkor hű tanúja

A Kálvin téri református templom és kriptája

A Pesti Református Egyházközség 1796-ban alakult meg, Ráday Gedeonnak, a Dunamelléki Egyházkerület későbbi főgondnokának javaslatára. Istentiszteleteiket 1796. október 1-től a (mai) Lipótvárosban, egy magánházban tartották.

1801-ben Pest városa templom és parókia építése céljából a kecskeméti városkapu előtti vásártéren építési telket adományozott, ahol 1804-re felépült a parókia épülete, amely eredetileg az istentiszteleteknek is helyt adott – helyén ma a Kálvin téri áruház áll. A templom ünnepélyes alapkövetelét 1816-ban részt vett az építkezés legjelentősebb támogatója, József nádor felesége, Hermina hercegnő is. Az adományozók között megtaláljuk Kálmánházy László váci római katolikus püspököt is. Az épület felszentelésére 1830. június 8-án került

Az épület alatti kriptában 1817–1868 között 85 személyt temettek el (Fotó: a szerző felvétele)

sor. A templomot, a magyar klasszicista szakrális építészet szép példáját, Hild Vince tervezte és Hofrichter József kivitelezte. Az épület három részre tagolható: az előtérre, az orgonakarzatnak és az oldalkarzatoknak helyt adó

középtérre, és a liturgikus térre, ahol a presbitérium padsorai is megtalálhatók.

A templom belső terének

közepén a kupolás lefedést gazdag aranyozott stukkó díszíti. A templom külsejének szemlélője számára a kupolás lezárás rejtve marad. A bejáraton elhelyezett orgona 1829-ben készült a bécsi Deutschmann Jakab műhelyében.

Az 1838. évi nagy ár-

víz a templomot elárasztotta és a kripták beomlottak. 1854-ben a baloldali oldalfalban elhelyezett romantikus stílusú, díszes síremlékben temették el gróf Zichy Manóné Strachan Saroltát. A síremlék építészeti kialakí-

tását Feszl Frigyes tervezte, míg az anglikán vallású grófné szobrát a francia Raymond Gayraud készítette. A grófné hagyatékából fedezték a középtér két oldalán elhelyezett két, egyenként kétszintes karzaton, amelyek elkészültével a templomban az ülőhelyek száma 980-ra emelkedett. 1859-ben készült el a toronysisak mai kialakítása.

Az épület alatti kriptában 1817–1868 között 85 személyt temettek el. Itt nyugszik többek közt az egyházközség egykori főgondnoka, Fáy András (1786–1864), valamint az egyházközség két lelképásztora, Báthori Gábor és Petri Elek, akik Dunamelléki Református Egyházkerület püspökei is voltak. Mind Wesselényi Miklós, mind József nádor felesége, Hermina hercegnő hamvait eredetileg e templom kriptájában helyezték el, ahonnan azokat, később a végleges nyughelyre szállították.

Millisits Máté

Könyvtár a Húvösvölgyi úton

Tíz éve a Márkus-villában

A Húvösvölgyi út 85. számánál található a híres Márkusvilla, amely ma társasház, s egyben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár II/1-es fiókkönyvtárának is otthont ad.

Júliusban lesz tíz éve, hogy a hidegkúti Petőfi Művelődési Házból ideköltözött könyvtárunk. Az elmúlt évben közel 1500 beiratkozott olvasónk volt. Könyvkiadásaink mellett jelentős a helyben használók száma, akik itt olvasnak, tanulnak vagy interneteznek.

A könyvtár állományában közel kilencezer dokumentum található. Tizenhétféle folyóiratot járattunk, ezeknek

a régebbi példányai szintén kölcsönözhetőek. Gyengénlátók számára úgynevezett „öregbetűs” könyveket emeltünk ki az állományból, ők ingyen kölcsönözhetnek hangos-könyveket is. A gyerekeknek barátságos gyerek-kuckót alakítottunk ki, ahol sok új képes- és mesekönyvvel várjuk a kicsiket.

Az elmúlt években sok színes kulturális rendezvénnyel vártuk az olvasókat, illetve a környékbeli érdeklődőket. Szinte a kezdetektől jó kapcsolatot ápolunk a Nyékkurucles Egyesülettel, és velük közösen szervezzük az előadásokat.

2010-ben Nizsinszki-Márkus Tamara, Márkus Emília unokája látogatott el hozzánk. Az Amerikában élő színésznőt 90. születésnapján köszöntöttük, egyben emléktáblát avattunk Márkus Emília születésének 150. évfordulója alkalmából az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézetrel közösen – a könyvtárban pedig kiállítást rendeztünk Márkus Emília személyes tárgyaiból.

Mivel az idén egybeesik a könyvtár és a villa jubileuma, ezért csatlakoztunk a Budapest 100 rendezvénysorozathoz, melynek során április 6-án, szombaton két

A Márkus-villában könyvtár is működik (Fotó: a szerző felvétele)

előadást is szerveztünk. Süle Ágnes művészettörténész az épület történetét mesélte el, majd dr. Sirató Katalin művészettörténész előadását hallgathatták meg az érdeklődők Márkus Emíliáról. A rendezvény igen sikeres volt, mintegy kétszáz látogató tekintette meg az épületet, s vett részt a programokon.

Vargáné Szigethy Mónika

Emberek alkották múltunkat

Vándorkiállítás és helytörténeti vetélkedő

„Párhuzamos életrajzok” címmel nyílt kiállítás Pest-szentlőrincen január 24-én a Tomory Lajos Pedagógiai és Helytörténeti Gyűjtemény rendezésében. A kiállítás 20 portrét állított párba a település múltjából tevékenységük, elhivatottságuk és érdeklődési körük alapján, a kerület névadóitól kezdve (Szent Lőrinc és Szent Imre) ünnepelt lakóin át (pl. Szemere Miklós és Fedák Sári) a tudományos és kulturális életben jelentős szerepet betöltött személyiségekig (pl. Eötvös Loránd és Kondor Béla).

Az eseményt Kucsák László alpolgármester nyitotta meg, aki felhívta a figyelmet a múlt ismeretének fontosságára, ami nélkül nehéz a jelenben eligazodni, értékes jövőt teremteni pedig nem lehet.

A TÁMOP pályázattal nyert támogatással létrejött kiállítás egyúttal a 2013. évi helytörténeti vetélkedő nyitó rendezvénye is volt, amelyet Heilaufer Zsuzsanna, a kerületi helytörténeti gyűjtemény vezetője indított útjára.

Az első fordulóban a Darius utcai Általános Iskola 6. osztályos diákjai vettek részt, akiknek három feladatot kellett megoldaniuk. Négy csapatban versenyezve először helyi hírességeket azonosítottak életrajzi adataik és fényképük alapján, majd közülük egy embert kiválasztottak, akit néhány mondatban be is mutattak, végül pedig nagyméretű fényképek kis darabkáinak összerakásával bizonyították felkészültségüket.

A tanulókat Novákné Holti Zsuzsanna tanárnő készítette

fel, akik igen ügyesen és láthatóan nagy örömmel s izgalommal vettek részt a helytörténeti megmérettetésen.

Heilaufer Zsuzsanna hangsúlyozta, hogy ezen a rendezvényen ötvöződik a hagyományos kiállítás és a modern technika, hiszen minden tabló alján szerepel a QR kód, amellyel okostelefonokról is hozzáférhető a kiállított anyag, ami egyébként a gyűjtemény honlapján (<http://muzeum18ker.hu>) is megtalálható.

Az online kiállítást a vetélkedő résztvevői által gyűjtött adatokkal, érdekes linkekkel is szeretnék majd bővíteni. Az a cél, hogy minél több kerületi diákhoz és felnőtt lakoshoz eljusson, ami február elsejéig volt látható a lőrinci Városháza Galériában. Ezután pedig vándorútra indult a kerület iskoláiba, illetve a pedagógiai és helytörténeti gyűjtemény szabadtéri rendezvényein is látható lesz.

Katona Lucia

A tárlaton a helytörténeti vetélkedő első fordulójának diákjai

A II. kerület városvédői

Helytörténeti sétától a sírkő felújításig

A Budapesti Városvédő Egyesület II. kerületi csoportja az egyesületen belül talán a legfiatalabb szerveződés, mivel 2009 tavaszán alakultunk meg. Jelenleg a Központi Statisztikai Intézet Könyvtára ad otthont összejöveteleinkhez.

Néhány eseményre szívesen emlékezünk, mint pl. a Ganz gyár Első öntés emléktábla visszahelyezésére, vagy Székely Imre tanár úr vezetésével tartott nagyszemélyű helytörténeti sétára a Keleti Károly utca és környéke érdekességeire: Rákóczi Gimnázium, Krisztus Király templom, Majláth Házak, benne Komor Marcell lakása, könyvtárszobája. Balázs Erzsébet két alkalommal a Margitszigeten kalauzolt minket, máskor

dr. Czaga Viktória, történész, főlevéltáros tagunk segítségével a régi Budai Városhá-

Buda utolsó polgármesterének, Házmán Ferencnek a Nemzeti Sírkertben lévő síremlékét a II. kerületiek újították fel (Fotó: Czaga Viktória)

zát járhattuk be pincétől (börtöntől) a padlásig. Szintén sikeres feladatunk Házmán Ferenc, Buda egyesítés előtti polgármestere síremlékének felújítása volt – és még folytathatnánk a sort.

A II. kerületben felállított emléktáblák digitális adatbázisának összeállításához mozgósítottuk mind fizikai, mind szellemi erőnket. Bár kutatásaink során nem találtunk hivatalos és teljes nyilvántartást a kerületi emléktáblákról, a dokumentált táblák száma azóta 295-re növekedett, de az ezzel kapcsolatos munkálatokat még nem tekinthetjük befejezettnek. Reményeink szerint újabb táblákról szerezhetünk tudomást, ill. a jövőben újabb táblák kerülhetnek felavatásra. A munkában a csoport több tagja vett részt. Négy év alatt sikerült összeállítanunk ezt a mintegy

223 neves személy, 61 létesítmény/esemény emléktábla adatbázist, melyben szinte mindenről van fotó, akiről/amiről van adat. Sikerként könyvelhetjük el, hogy a Budapest Főváros II. Kerület Önkormányzata Művelődési Irodája, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Török utcai fiókkönyvtára, és a Budapest Galéria befogadta az adatbázist.

A fotózás nagy részét Török Klára készítette. Most azon dolgozunk, hogy a kerület emléktáblái könyv formájában, nyomtatásban is megjelenjenek: a kötet címét – Veli bejtől a ferences mártírokig – a kerület (s talán egész Budapest) legrégebbi emléktáblájáról kapta, valamint hét ferences mártírról, akiknek idén márciusban állítottak emléket, így ez a legújabb emléktábla lesz majd a kötetünkben.

Roboz Judit

Budapest fotográfusa

100 éve hunyt el Klösz György

Budapest 19. század végi helyzetét idézi fel a történeti kutatások számára is jelentős dokumentumértékel sok száz fotóján a Németországból a Magyar Királyság világvárossá fejlesztett fővárosába a kiegészítés idején áttelepült Johann Justus Georg Kloess, a ma Klösz Györgyként (Darmstadt, 1844. november 15. – Budapest, 1913. július 4.) ismert fényképész.

A jubileum alkalmából Budapest Főváros Önkormányzata március 12-én az M2-es Metró Stadionok állomásán a Klösz városképek-

ből szervezett kiállítása kurátora Kirschner Péter és Sándor Tibor volt, a tárlatot Ráday Mihály és Kirschner Péter nyitotta meg.

A Magyar Fotótörténeli Társaság és a Magyar Képzőművészeti Egyetem (MKE) kétnapos tudományos konferenciát szervezett május 24–25-én Klösz 100 – Városfényképezés egykor és ma címmel az MKE Doktori Iskolája Kmety György utcai épületében (Feszty-ház).

A Budapest remake Klösz György 1900 – Lugosi Lugo László 2000 című kiállítás a Magyar Fotográfusok Házában nyílt meg, a Lipták-

villában a Ferenciek terétől a Városligetig című Klösz-kiállítást tekinthették meg, a Zuglói Nemzetközi Iroda rendezésében.

A Zuglói Cserepes Kulturális Nonprofit Kft. és a Budapesti Városvédő Egyesület Várostartó Csoportja július 4-én megkoszorúzta Klösz Györgynek

a Nemzeti Sírkert 18-1-37. számú parcellájában lévő sírját – a megemlékezést Millitsits Máté művészettörténész tartotta.

Klauzál Napok Tétényben

A Klauzál Gábor Társaság április 26–27-én nyolcadik alkalommal rendezte meg a Klauzál Napok Tétényben című programsorozatát. A négy helyszínen (Nagytétényi Kastélymúzeum, Klauzál-villa, Kossuth Lajos Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola, Szent Mihály kápolna) futó rendezvények idén Klauzál Gábor és miniszter-társai, Szemere Bertalan valamint Eötvös József személye köré lettek csoportosítva.

Helytörténeli vetélkedő 10–14 éves diákoknak, megemlékezések és koszorúzások, tudományos előadások várták a Klauzál Nap rendezvényein résztvevőket, a szervező egyesülettől már megszokott magas színvonalon.

III. Szoborünnep

Ybl Egyesület

Műteremlátogatások is szerepeltek a programban (Fotó: Bélavári Kriszta)

Közttereinken elhelyezett szobrok jelentőségére és alkotóikra hívta fel a figyelmet az Ybl Egyesület május 29-e és június 20-a közötti rendezvénysorozata, a III. Szoborünnep – Magyar szobrászok – Építészek – Közszobrok – Épületszobrok – Épületszobrászat Ünnepe.

A különféle helyszíneken kiállítások, szoborséták, műtermek, előadások és napjaink alkotóinak megismerése alkotta érdekes egyben jelentős rendezvény-csoportunkat.

Építészek, szobrászművészek, tájépítész és üvegszobrász – egyszóval a kortárs alkotók – május 30-án a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Garibaldi utcai kiállítótermében „adtak számot” az Együtt Kortárs Építészek – Kortárs Szobrászok című kiállításon. A sok program közül még kiemelni a köztéri szakrális műemlékeink helyzetével, megóvásával foglalkozó kerekasztal beszélgetést, amelynek „Kié a »Pléhkrisztus«” néven június 13-án a Hereditas Galéria adott helyet. Fővárosi szoborsétáik mintegy előzetesként szolgáltak a kortárs szobrászok műtermeinek bemutatásához, kiknek alkotásait remélhetőleg utódaink is láthatják majd.

Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeli Múzeum.

Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság:

1043 Budapest, Berda József u. 48.,

tel.: 370-0652, e-mail: bpht@upcmail.hu, info@bpht.hu,

internetes változat: www.bpht.hu.

Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor,

Szerkesztőbizottság: Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P. Tibor, Sipos András.

Postai előfizetési díja 480 Ft/év. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Kereskedelmi Igazgatóság, Hírlap Üzletága. Postacím: 1900 Budapest Előfizethető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknél, valamint megrendelhető e-mailen: hirlapelfizetes@posta.hu és telefonon 06-80/444-444. A Budapesti Történeli Múzeumban, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi és fiókkönyvtáraiban, a kerületek helytörténeli gyűjteményeiben/múzeumaiban és a Budapesti Históriaik előadóestjein ingyenesen terjesztett. Budapest Főváros IX. kerület, Ferencváros Önkormányzata és a II. kerület Önkormányzata, valamint a „Budapest Bank Budapestért” Alapítvány támogatásával készült lapunk.

Nyomda: Kolofon Kft. • ISSN 1418-4273